

Kniha o filmu o cestě do Místnosti

Proslulý ruský filmový režisér Andrej Tarkovskij (1932–1986) má stále své oddané čtenáře, jak o tom svědčí např. i český web Tarkovskému věnovaný (*nostalgia.cz*), který dostal název podle jeho předposledního filmu *Nostalgie*, nebo web *zona.bloudil.cz*, denně aktualizovaný přehled „netuctových“ filmů (nejen) na DVD, jehož název inspirovala *Zóna* z filmu *Stalker*. Český vyšly také Tarkovského *Deníky* a dva svazky režisérských textů a rozhovorů *Kráska je symbolem pravdy* a *Zapečetěný čas*. Na DVD s českou podporou je zpřístupněna skoro celá Tarkovského filmografie. Ta není příliš obsáhlá jednak kvůli tvůrčově předčasné smrti na rakovinu, jednak kvůli problémům, které měl se svými filmy v Sovětském svazu (zde natočil celovečerní filmy *Ivanovo dětství*, *Andrej Rublev*, *Solaris*, *Zrcadlo* a *Stalker*); poslední dva filmy natočil v cizině (v Itálii *Nostalgie* a ve Švédsku *Oběť*) – je to tedy jen sedm filmů (a k tomu tři rané krátké hrané filmy). Většina z nich ale patří k vrcholům světové kinematografie a k titulům kultovním. Tarkovskij si však šel umanuté svojí vlastní cestou, a tak jsou jeho filmy těžko srovnatelné s čímkoli jiným; a rozhodně to nejsou filmy pro každého. Britský spisovatel **Geoff Dyer** (1958) – česky od něj zatím známe jen román *Jeff v Benátkách*. *Smrt v Benátesu* – byl už jako student uhranut Tarkovského filmem *Stalker* z roku 1979, a to až tak, že mu o tři desetiletí později věnoval knižní esej *Zóna* (přeložil David Petrů, vydala Paseka). *Stalker* vznikl složitě – jako skoro všechny Tarkovského filmy (o komplikacích při natáčení se v Dyerově knize také hodně píše) – podle románu *Piknik u cesty* Arkadije a Borise Strugackých, kteří sami napsali scénář; na nátlak režiséra se však své předloze hodně vzdělili. Film s velmi pomalým tempem je řazen do žánru sci-fi, ale žádné speciální efekty, mimozemšťany či vesmírné dobrodružství zde rozhodně nečekejte; spíše se jedná o filozofické podobnění, jež by se dalo shrnout do dvou vět: tři hrdinové, *Stalker* (jako průvodce), Spisovatel a Profesor uteoují do zakázaného pásma, *Zóny*, tajemného prostoru vzniklého snad pádem meteoritu, kde se nachází *Místnost*, jež člověku splní jeho nejniternější přání. Jaké však toto přání vlastně může být? Ví o něm vůbec člověk? A není to spíše cesta k sobě samému, k nějakému vyššímu poznání smyslu života, než cesta ke splněnému přání? Nebo je to jen zvědavost, co to ta *Zóna* je a jestli *Místnost* skutečně má takovou moc? Geoff Dyer ovšem pouze nepopisuje a nevysvětluje děj a obraz filmu záběr po záběru, scénu po scéně, ačkoli i to zde samozřejmě dělá; film ho inspiroje k daleko širším a obecnějším úvahám o kinematografii, o Tarkovském i o dalších tvůrcích, najdeme tu i autobiografické pasáže. Kniha, psaná zasněženě, lehkým, čtivým stylem, je místy i velmi vtipná. Je to především velké milostné vyznání filmu vůbec, *Stalkerovi* zvlášť. A samozřejmě vzbudí ve čtenáři chuť ten film (i řadu jiných) vidět. Naštěstí v době DVD to není problém, i když v jedné úvaze se autor svěří, že se na filmy v televizi dívat skoro nemůže, že televize film zabíjí – film je přece určen pro promítání v kinech, na velkém plátně, a jsou filmy, které tím, že se na ně díváme v televizi (byť sebevětších rozměrů), ztratí i polovinu své krásy a kouzla. Zajímavá je také úvaha o tom, že opravdu důležité, zlomové filmy musí k divákovi přijít v určitém věku, většinou kolem dvaceti. Zaujmu i různé historky z natáčení, Tarkovského neústupnost, hraničící až s velikášstvím a posedlostí, či jeho obdiv k Bressonovi a Bergmanovi. Zkrátka, málokdy se poštěstí číst o filmu tak zdařilou knihu; a nemusíte být ani Tarkovského fanoušky (byť těm je kniha zajisté určena především) nebo nemusí být *Stalker* zrovna váš šálek kávy, abyste pro knihu našli slova uznání.

MILAN ŠILHAN

Šachové figurky – potřetí na ostrově Lewis

Trilogie detektivek z ostrova Lewis **Petera Maye** patří k tomu nejlepšímu, co dnes můžete v tomto směru na knižním trhu dostat. Tedy pokud máte rádi propracovaný styl psaní, nestačí vám jen morbidní popis vraždy či nalezeného těla, ale očekáváte za tím vším zároveň i příběh, chcete-li si i počíst a nejen se děsit. „Mayovky“ tohle vše splňují a spadají tak do nové kategorie nazývané „literary crime“. Pokud jste měli tu čest a potěšení pročíst se jeho dvěma předcházejícími tituly pocházejícími z volné trilogie, která se odehrává na jednom z ostrovů vnějších Hebrid (*Skála* a *Muž z ostrova*), pak víte, že se čtou výborně a asi ne náhodou mají za sebou hromadu cen i prodaných výtisků. Číst postupně Mayo-
vu trilogii je skoro stejný pocit jako navléci na sebe starý pohodlný svetr nebo

vrátit se na stará známá místa. Ani ve třetím a posledním díle, který vychází pod názvem **Šachové figurky** (vydal Host v překladu Lindy Kaprové), se totiž od posledního případu nic nezměnilo a příběh navazuje na předchozí ve všem podstatném. Už jen proto, že v detektivkách Petera Maye hraje důležitou roli krajina a zejména povětrnostní vlivy, které určují náladu příběhu. Takže je tu pořád stejně nevládnou, zasmušilé tváře skrání častý déšť, moře je pořád zahaleno podmračenou oblohou stejně jako minulost ostrova a jeho obyvatel a hlavní protagonisty, bývalý detektiv Finn McLoad, pořád ještě neví, jak po osobní a rodinné tragédii naložit se životem. *Šachové figurky* stejně jako každá předchozí část jsou vlastně malou kronikou Finnova života, který se vplétá do aktuální tragické události, jež s ním má nějakou spojitost a osobně se ho dotýká. Přičemž stejně jako v předchozích případech i tady hraje zásadní roli msta a skrývané tajemství. Jen nalezená mrtvola je jiná, než ta poslední. Finn pokračuje v opravě domu, znovu zvažuje vztah s Marsaili a začíná pracovat pro místní ochranku, díky čemuž se setkává se dvěma ze svých starých přátel. Jeden z nich, Piskoř Macaskill, který se kromě pytláčení živí výrobou kopií místních legendárních dřevěných šachových figurek, je považován za podivína, druhý z nich, Kenny Maclean, je Finnův nový šéf, které shodou okolností navíc osud a žena postavily proti sobě. Kromě dvou rivalů jsou tu také staré, generacemi vytvořené závazky, které nelze jen tak opomenout a také záhadně vypuštěné jezero, kde se objeví kdysi pohřešované malé letadlo patřící dalšímu z Finnových někdejších přátel, záhadně zmizelému slavnému hudebníkovi Roddy Mackenziemu, a na palubě letadla pak mrtvola. Je tedy třeba zjistit, komu to tělo patří... Ačkoliv zůstává Mayo-
va trilogie svým způsobem otevřená – tak, že by bylo možno se k postavě detektiva i ostrovům vrátit – Peter May to zatím odmítá a tvrdí, že v dalších příbězích z Hebrid už pokračovat nebude, neboť, jak sám řekl: „Na Hebridách je průměrný počet vražd jedna za sto let a já mám vraždu v každé knize.“ Třemi vraždami je tedy zásoba podle všeho na dlouho vyčerpána...

Pád vzhůru

Gerald má dobře placenou práci, krásnou snoubenku, milovaného pejska, auto, peníze, bydlení, práci. Prostě všechno, na co si vzpomenete. Ovšem ráno. Večer už ne. Ráno totiž přestane jít kávo-
var. Pak Gerald zjistí, že ho opustila snoubenka – se všemi penězi a drahými dary, kterými ji zahrnul, a taky že mu zemřel jeho milovaný pes (to je asi nejhorší ze všeho). Tím to ovšem nekončí. Kromě dalších drobných protivenství, která se mu ještě přihodí, ho totiž posléze ještě vyhodí z práce, postupně ho dokonce několik lidí – včetně sousedky – zmlátí a na konci „úspěšného“ dne pro jistotu jeho dům ještě vyhoří, takže se nemá kam vrátit.

Takhle začíná **Pád vzhůru Garyho Van Haase**, amerického novináře a spisovatele žijícího v Řecku (vydala Jota v překladu Sabiny Čechové), který se dá považovat za opravdovou pohádku pro dospělé. Moralizující příběh v sobě nese jak poučení, tak i duchovní poselství a nakonec vážné téma nečekaně snoubí až s groteskou! V originále se kniha jmenuje *The Ticket* (Lístek) a právě díky němu dojde v příběhu ke šťastnému obratu. Zatím to na něj ovšem nevypadá. Neboť z někdejšího finančního makléře je takřka z hodiny na hodinu bezdomovec, který se špinavý a ubitý octne na ulici. Nemá šanci se vyspat, umýt a ani komu vysvětlit, co a jak se mu přihodilo. Začne tedy žít na ulici a navenek pomalu pustne. Uvnitř je to sice pořád on, ale koho zajímá, co si myslí bezdomovec? Pak ovšem potká Walda. Starý černoch je překvapivě bezdomovcem z přesvědčení – sám se kdysi dobrovolně vzdal majetku a odmítl se dál účastnit „kryšio závodu“ (pro zajímavost: termín zpopularizoval R. T. Kiyosaki, autor knihy *Chudý táta, bohatý táta*), jak nazývá přistoupení na způsob života, který má jediný smysl: nucenou honbu za penězi, mocí a kariérou. Gerald jeho přístup zprvu nedokáže pochopit, ale začne starému Waldovi naslouchat a snaží se mu porozumět. Podle Walda totiž žít na ulici znamená sice nepohodlí, ale zároveň umožňuje žít život bez splátek, hypoték, telefonů, nepříjemného šéfa a ubíjejícího zaměstnání – jinak řečeno dovoluje nebyť součástí nátlakového

